

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > בלבבי-א 005 השגחה של הבורא עולם

בלבבי-א 005 השגחה של הבורא עולם

קלח

הנה שורש הבנין של האדם, הוא יראת העונש, הנקראת בספה"ק יראה תתאה (לעומת יראת הרוממות הנקראת יראה עילאה). והנה יראת העונש, נחלקת לב' חלקים. א. עונש בשמים כגיהנם, וכד'. ב. עונש כאן בארעא ביסורים למיניהם. ונדבר תחלה בחלק הראשון, יסורים בשמים, בגיהנם. הנה בדרך קניית היראה מן עונשי הגיהנם, יש בכך קושי לאדם. והוא, שהרי בעיניו אינו רואה את הגיהנם, וע"כ אינו ירא מכך. כי כך טבעו של הגוף, שאינו מתירא מדבר שאינו רואה אותו. ואילו האדם היה זך, והיה זוכה ע"י נשמתו לראות את ענשי שמים, היה עי"ז אפשר שיגיע ליראה מן הגיהנם. אולם מכיון שרק יחידי סגולה זוכים לכך, לראות ע"י נשמתם את הנעשה בשמים, והם בהכרח שזכו לכך רק לאחר שכבר קנו את יראת העונש, ע"כ אין זה דרך לקנות ע"י את יראת העונש. ובאמת עיקר השגת יראת העונש, הוא ע"י הכח השכלי, שהוא כח הציור שבמח, שבכוחו לצייר בו כיצד נראה גיהנם, ועי"ז יבא לידי היראה. אולם דא עקא, שמעטים מזעיר בדורתנו אלו, יש להם כח ציור שכלי חזק, שיוכלו לצייר כן כ"כ בתוקף, עד שדבר זה ישפיע על לבם לירא מן העונש. וכיון שזעירון אינו בעלי כח הציור הנ"ל, לכך קשה מאוד להשיג את יראת העונש. כי הגוף אינו רואה את הדברים, והנשמה שרואה, נעלמת מן האדם, וכח ציור השכל חלש הוא. ולכך היו מרביתנו בדורות האחרונים, שסברו ופסקו מלדבר הרבה בענין יראת העונש. לעומתם היו שסברו, שמן יסוד בנין העבודה אין לזוז. ולכך המשיכו לעסוק בזה רבות, על אף הקושי הרב להשיגו. ועל דרך כלל כל ימיהם עסקו עם הרבים בכך, ועדין לא זכו לקנות זאת בשלמות, מפני הקושי הגדול להשיגו. והנה זה וזה דרך מסוכנת היא. שאם האדם מדלג על יראת העונש, וממשיך הלאה, הרי חסר לו את הבסיס, וח"ו בשעת קטנות המוחין ונפילות, שאש האהבה אינה בוערת בקרבו, אין לו כח שיעצור בעדו מלחטוא, מכיון שאין יראת העונש קנויה בקרבו. לעומת זה, הצד השני אף בו יש סכנה, שמכיון שיראת העונש קשה לקנותה, ח"ו האדם יכול לעמול כל ימי חייו רק בענין זה של יראת העונש, ולא להמשיך הלאה כלל כל ימי חייו, ונמצא שיצא מן העוה"ז עם מעט מזעיר.

קלט

ראשית נתחיל לבאר את הנקודה הפנימית של יראת העונש. כלל מוצק הוא, כפי שכבר כתבנו לעיל מספר פעמים, שבכל ענין וענין, על האדם לראות בו את הקב"ה, ולראות כיצד להתקרב אליו ית"ש ע"י ענין זה, הן הן הדברים אמורים לגבי יראת העונש. ראשית יש למצוא את הקב"ה ביראת העונש, ולאחר מכן להשכיל ולהבין כיצד ניתן להתקרב אליו ית"ש ע"י יראת העונש. ראשית יש להתבונן מי ברא את הגיהנם? הקב"ה! הרי הגיהנם הוא פרי יצירתו של הקב"ה. נוסף על כך, יש להתבונן מי מעניש בגיהנם? וכי הגיהנם פועל מאליו, ומנהיג את עצמו בכוחות עצמו? ודאי שלא! רק הקב"ה יחיד ומיוחד בורא ומחדש בכל רגע את הגיהנם ("יוצר אור", לשון הוה, וכן כל הנבראים כולם מחדשים בכל רגע), והוא הוא שמעניש את האדם בגיהנם.

קמ

עתה נתבונן, מפני מה ברא את הגיהנם? וכי מפני שרוצה להרע לבנ"א? לא ולא! אלא ברור הדבר, שרצונו ית"ש

שנהיה קרובים אליו. וכאשר יש מחיצה של עונות, המונעת מן האדם להיות קרוב ודבוק בו ית"ש, אזי אחת מן האפשרויות לסלק מחיצה זו, זה ע"י ענשי הגיהנם. נמצא, כל ענין הגיהנם אינו אלא היכי תמיצי שיוכל האדם להיות קרוב אליו ית"ש. נמצא, שאדם שירא מן הגיהנם בסתמא, ואינו זוכר וחי מי הוא שברא את הגיהנם, ומי הוא זה שמעניש שם, ולשם מה הוא מעניש, הרי נחסר ממנו עיקר כל תכלית ענשי הגיהנם. הוא מפחד מחיצויות הגיהנם, ואינו מגיע לתכלית שלמענה נוצר פחד זה.

קמא

כשם שיש את עונש הגיהנם, כן יש הפחד מפני העונש. יש להבין, מה התכלית של פחד זה? וכי הקב"ה רוצה לצער את האדם ולהפחידו? ברור הדבר שאינו כן כלל. אלא מכיון שכל תכלית חיי האדם הם להיות קרובים אליו ית"ש, וכאשר ח"ו האדם עובר על רצון קונו, נעשה מחיצה המבדלת בינו לבין קונו, לכך יצר הקב"ה את הגיהנם, שהאדם יפחד מכך, ועי"ז לא יתרחק ממנו ית"ש מפני עונותיו. נמצא שהפחד מן הגיהנם אינו תכלית לעצמו כלל, אלא כל ענינו של פחד זה, שע"י האדם לא יתרחק מבוראו, ויזכה להיות קרוב אליו. נמצא שאם האדם מפחד מן הגיהנם גרידא, ללא זכירה פנימית מה התכלית של פחד זה, הרי העיקר חסר מן הספר, זו נקודה יסודית עד למאוד. צריך לזכור שגיהנם, עונשו והפחד מן העונש, אינו אלא ענין בכדי לקרב ולדבק את האדם בקונו, ולא ענין לעצמו. נמצא שכאשר האדם עמל לקנות את יראת העונש, ראשית יש לזכור ממי מתירא, מן הגיהנם או מהקב"ה שמעניש בגיהנם (ודאי שמתירא מן העונש, רק יש לזכור מי המעניש, והוא ענין עמוק שדיבר בו המשגיח ר' יחזקאל לוינשטין זצוק"ל), וכן יש לזכור מה התכלית של יראה זו.

קמב

כאשר האדם עמל לקנות יראת העונש באופן זה, הרי כל עבודתו מקבלת פנים חדשות. לולי הצורה הנזכרת, אדם ח"ו יכול לעמול שנים לפחד מן עונשי הגיהנם, וח"ו לשכוח את הקב"ה כמעט בכל השנים הללו. הוא עסוק ביראה, הוא עסוק בגיהנם, ושוכח את הקב"ה. אולם כאשר האדם דורך בדרך שזכרנו, הרי יראת העונש גופא הוא היכי תמיצי לקרבו לקונו, ולא ח"ו להיפך. סוף הדבר, על האדם כל הזמן לבדוק האם ע"י יראת העונש הוא זוכר יותר את הקב"ה, ומרגיש שמתקרב אליו יותר, או שח"ו ע"י יראת העונש הוא נעשה שקוע בעצמו, בדאגה לעצמו שמפחד על עצמו, ודואג על עצמו שלא ינזק ויענש, ועי"כ ה"אני" הולך וגדל, ושכיחת הבורא ח"ו הולכת ומתרחבת.

קמג

עוד זאת יש לידע. יראת העונש אינו ענין של דיעבד וכד', ששייך רק לקטני הדעת וחסרי השכל. והן אמת שכתבו בספה"ק, שיראת העונש נועדה לקטני הדעת וחסרי השכל. אולם כונתם, שלקטני הדעת וחסרי השכל שייך רק יראת העונש, ותו לא. אולם ברור הדבר, שגם לגדולי גדולים נצרך יראת העונש. וכבר ביררנו לעיל, שבשעת נפילת המוחין, וחלישות הדעת, נצרך לאדם יראת העונש חזקה, כי בשעה זו כמעט כל השגותיו אינם פועלים בגילוי בלב, וכל כח השמירה של האדם בשעה זו אינו אלא ע"י יראת העונש שבקרבו. ולכך יש לידע מתחלה, בשעה שהאדם מתחיל לעמול על יראת העונש, שכך רצונו ית"ש שהאדם יעמול על כך. הרי שבשעה שעמל בכך, עושה רצונו ית"ש. הרי לנו עוד נקודה שדרכה יתקשר האדם לרבש"ע. והיא שסיבת עבודתו ועמלו לקנות את יראת העונש, הוא מפני שכך רצונו ית"ש, (בודאי שפעמים עמל גם מפני שמפחד מן העונש, ומפחד בעצמו שאינו מפחד דיו מפני העונש, וירא שמא יעבור ח"ו ויענש. הרי שעובד מן פחד עצמו, ולא רק מפני שכך רצונו ית"ש, מ"מ יעבוד מפני ב' סיבות. א. מפני שמפחד שמא יענש בגיהנם. ב. מפני שכך רצונו ית"ש שיעמול לקנות יראת העונש). הרי לנו שאף על ידי יראת העונש, שכל ענינה דאגה לאני של האדם, שירא שלא יענש וינזק, מ"מ אף דרך זה אפשר להתקשר לקב"ה. א. שזוכר מי ברא את הגיהנם ובורא עתה. ב. שזוכר מי מעניש בגיהנם. ג. שזוכר את תכלית ענשי הגיהנם, שע"י יתקרב האדם לקב"ה. ד. שזוכר את תכלית הפחד מענשי הגיהנם, שע"י לא יחטא האדם ויתרחק מבוראו. ה. שאף הסיבה שעמל לקנות את יראת העונש היא (לפחות חלק מן הסיבה) מפני שכך רצונו ית"ש. הרי לנו ה' חלקים ביראת העונש שדרכם יתקשר האדם לקב"ה בדרך זו. ועי"ז אף בשעה שעמל לקנות את יראת העונש, לא יהיה שקוע בעצמו, ורק בדאגתו לאני, אלא יזכור את בוראו כראוי, ואף יזכה להתקרב אליו עי"כ.

והנה כאשר האדם זוכר את כל ה' החלקים הנזכרים, עתה ראוי להתחיל לעמול לקנות את יראת העונש. והנה ברור הדבר, שראשית יקרא האדם בספרים העוסקים ביראת העונש, ומתארים זאת, כפרקי הגיהנם וחיבוט הקבר, בספה"ק ראשית חכמה (שער היראה) וכד'. ויקרא עוד בסיפורי צדיקים, שספרו על אשר קורה שם, כדוגמת ספר מנחת יהודה הרוחות מספרות, למקובל הגה"צ ר"י פתיה זצ"ל, ועוד. וינסה לצייר זאת במוחו כל אחד לפי כח שכלו. אולם העיקר שבעקרים, שלאורך כל הזמן שעמל לקנות את יראת העונש, ישפוך שיח לפניו ית"ש בלשונו, כגון רבש"ע אתה בראת את העולם, וציות עלי לירא ממך, יראת העונש. ולשם מה עשית כן? שלא אתרחק ממך, ואזכה להתקרב אליך וכו' וכו' כפי שבואר לעיל. והנה נתת בי מח, וכח הציור, וזאת קשה בעבורי לפי הכלים שנתת בי, לזכות לקנות את יראת העונש. ע"כ רבש"ע, אני מצידי אנסה לעשות כל אשר ביכולתי ע"מ לירא ממך, אולם ברור לי שעיי"ז לא אזכה ליראה, אנא רבש"ע חוס ורחם עלי, ותטע יראתך בלבי, שאירא ממך כל הימים, ועיי"ז לא אבוא לידי חטא, ואזכה להיות קרוב אליך כל הימים. וכן יאריך כל אחד כפי צחות לשונו מעומק לבו, ויפרט לקב"ה את כל לבו, את הסיבה שעמל לקנות יראת העונש, ואת הקשיים שעומדים בדרכו, ויבקש על נפשו עזרה ממנו ית"ש בכך. וכל זאת מתוך הכרה ברורה, שמצד האדם עצמו לולי עזרתו ית"ש, אף אם יעמול אלף שנים ויותר, לא יוכל לזכות לקנות יראת העונש אמיתית. וידע ויבין וירגיש, שכל עבודתו תלויה אך ורק בעזרתו ית"ש. וכך יתפלל הן על כלל יראת העונש, והן על פרטים. כגון שיוצא לרחוב, וירא שלא ישמור את עיניו ח"ו, יקדים לכך תפלה, ויבקש ממנו ית"ש שיעזור לו שיתירא בדרך זו וישמור את עיניו. וכן בכל מקרה ששייך בו יראה, יקדים תפלה קצרה לכך. הרי שמתפלל גם באופן כללי לקנות יראת העונש, וגם באופן פרטי, בכל פרט ופרט שבא בדרכו ומפחד שמא אכשל בו, מתפלל כן.

קמה

עד עתה עסקנו ביראה מפני עונשי הגיהנם, עתה נעסוק ביראה מפני יסורי עוה"ז, כחולי ומכאוב. ראשית על האדם להתבונן סביבו, לראות את החולים ה"י אשר סביבו, זה חולה לב רח"ל, וזה חולה ברגלים, וכו' וכו'. ואז יתבונן בעצמו, מפני מה בני"א אלו חולים בכך, וכי הם חולים ללא סיבה? ודאי שאינו כן, כי אין יסורים בלא חטא, ובכל איבר ואיבר שאדם חטא בו, כנגד כך הוא נענש ולוקה באבר זה. ולכך בכל אבר שאני רואה שבנ"א לוקים, בידוע שפגמו וחטאו באבר זה, ועיי"ז יכנס בו מעט יראה בלבבו.

קמו

מלבד זאת, ימחיש את הדברים באופן מוחשי. ניתן דוגמא לדבר. יעמוד במקום מסוים בו נמצא חפץ חבריו, ובאין רואה יעמוד ויאמר (לעצמו תחלה ואח"כ בדבור עם הקב"ה), הרי בידי לכאורה לגנוב חפץ זה, שהרי אין כאן אדם שרואני כלל. מדוע שלא אעשה זאת? מפני שאני יודע שאם ח"ו אגנוב, אני אענש. ובאם אגנוב בידי זו, בהכרח שיד זו תענש, אם בפצע, אם בהתיבשות, אם בקטיעה ח"ו. כן יעשה דוגמאות מעין אלו ברגליו, שיחשוב ויאמר לעצמו, הנני יכול ללכת למקום פלוני, שהנני יודע שאסור ללכת בו, כגון מקום פריצות במקום דאיכא דרכא אחרינא, ומדוע אינני הולך בו? מפני שאני יודע שאענש ברגלי ח"ו. וכן בראיה ושמיעה ובכל דבר, ימחיש זאת לעצמו עוד פעם ועוד פעם, פעמים רבות מאוד. כן ימחיש לעצמו בכל מיני אופנים, ובכל מיני צורות. בכל חולה שנפגש עמו, ינצל את זה לחשוב ביראה (כמובן רק בזמן שעסוק לקנות יראה, כי בכל פעם צריך לראות לפי הענין שבו עסוק, וד"ל). וזה יותר קל להשגה מן יסורי הגיהנם, כי יסורי הגיהנם אינם נראים לעין, משא"כ יסורי העוה"ז ניכרים לאדם בחוש גמור, והוא ירא מהם. אולם דא עקא, שיש הרבה בני"א שחוטאים חטאים גמורים, ועם זאת אין אנו רואים שהם נענשים כלל, ולכך האדם (פעמים בהכרה ופעמים בתת ההכרה) נחלשת הכרתו והרגשתו, שחטא בהכרח גורר בעקבותיו יסורים, שהרי לנגד עיניו נראה פעמים רבות להיפך. שהרי באמת יש עבירות שהאדם מקבל בעבורם את העונש בעוה"ז, ויש עבירות שאדם מקבל עבורם את היסורים בעולם העליון, והכל בחשבונות שמים עמוקים, ולכך קשה לקנות באופן זה יראה גמורה. ולכך ינסה האדם לקנות יראה, הן ע"י יסורי גיהנם, והן ע"י יסורי העוה"ז, כל אחד כפי כחו. וברור הדבר שנצרך להרבות בתפלה, כפי שהארכנו לעיל, קחנו משם. נחזור ונדגיש. כשם שיש באדם זמני עליה וזמני ירידה, כן יש דרכים לזמני העליה ולזמני הירידה. הדרכים לזמני העליה, הם יראת הרוממות, אהבת ה', וכד'. והדרכים לזמני הירידה, הם יראת העונש, וזהו צורת היצירה של הקב"ה. ולכך כל אחד מן העבודות הללו, חביבות לפניו אם נעשים בצורה הנכונה (כפי שבואר לעיל). אולם זה ברור, שאין הכונה שבזמני

ירידה יתחיל לעמול לקנות יראת העונש, שהרי אז העבודה בעצלתים, וקשה לקנות מאומה. אלא כונת הדברים, שעיקר שמוש עם כח יראת העונש, הוא בזמני ירידה. (ובעומק הדברים, יש תיקון הפנימיות, והוא ע"י אהבה וכד', ויש תיקון החיצוניות, תיקון הגוף, והוא ע"י יראה ופחד. ולכך מוכרח שהאדם יהיה לו יראת העונש אמיתית, שאל"כ ח"ו בהכרח שיפחד, אולם בדברים חיצונים, ולא רק בפחד מהעונש ומהקב"ה. ולכך על האדם להבין שקנין יראת העונש, הוא הכרח בעצם, ולא ענין של דיעבד. אולם כל זה, כאשר זה נעשה עם הכרה ברורה שכך רצונו ית"ש, ולא רק מכח שדואג על עצמו. ואזי זוכה האדם לשמחה עם היראה, כי שמח שזוכה לעשות רצון קונו. וזהו באמת הצורה הפנימית של היראה, "וגילו ברעדה", ואמרו חז"ל, "במקום גילה שם תהא רעדה". והוא כאשר האדם עמל וקונה יראה לש"ש, והרי יחד עם היראה, הוא שמח שעושה רצון קונו. והרי יש כאן יראה, ויחד עם זאת שמחה, שנולדת מההתקרבות לקב"ה ע"י יראה זו, והבן כי דבר עמוק הוא).

קמז

כתיב "כי כאשר ייסר איש את בנו כן ה' אלקיך מיסרך". הרי כתוב, שהיסורים, העונשים, הם מתוך מבט של "בנך", של אהבה. ומי שזוכה להכנס פנימה אל תוך פנימיות היראה, זוכה למצוא את הקב"ה בתוך היראה, ולמצוא את אהבתו ית' אליו, ועי"ז הוא דבק בו מתוך היראה. שהרי היראה היא מצות עשה דאוריתא, ומצוה לשון צותא, הרי שאף ע"י היראה האדם יכול להתקשר ולדבק עצמו בקונו. ודבר זה נעלם מן עיני רבים, שסבורים שיראה זה רק פחד, ומכח זה יש להם סלידה בנפש מלעסוק ביראה, כי אין הם חפצים לחיות בפחד. אולם כל זה נובע מחוסר ההכרה הפנימית במהות של היראה, שצורתה האמתית היא "וגילו ברעדה", "במקום גילה שם תהא רעדה". ומתוך היראה הפנימית, זוכים לאהבת ה' ודבקות בו, ואין מקום לעצבות כלל. יראה שאיננה מביאה את האדם לאהבת ה' ודבקות בו, סימן הוא שהאדם עדיין עסוק בחיצוניות של היראה, ולא זכה להכנס למעמקים הפנימים של עולם היראה. ולכך מתחלה האדם צריך להכנס לקנין היראה, מתוך הכרה וחיפוש כיצד ע"י היראה יאהב את הקב"ה, וידבק בו, וישמח בו. וזהו עומק מ"ש חז"ל, "שמחים ביסורים". כלומר, שעצם היסורים מביאים אותם לידי אהבה, שמחה, ודבקות בקב"ה. פעם התבטא הרב שך זצ"ל, שאדם יכול להיות דבוק בקב"ה אף בשעה שהוא נמצא בגיהנם, והעומק הוא כנ"ל. אין מהלך של נפרדות מן הקב"ה, מכל ענין וענין על האדם להתקשר ולהדבק לקב"ה. וברור הדבר, שאף מן יראת העונש, האדם יכול להשיג קרבת ה', ודבקות בו ית"ש. כאשר האדם זוכה להשכיל ולהבין את הדברים האמורים, אזי כשם שהוא נגש לקנות את אהבת ה' בשמחה, כן הוא נגש לקנות את יראת העונש בשמחה, כי בפנימיות שניהם שווים, לקרב ולדבק את האדם לקונו. "ואני קרבת אלקים לי טוב", אפילו שם אלקים, שהוא מדת הדין, "לי טוב", מכיון שגם מכך וגם מכך, מכל אופן שהוא, האדם יכול לקנות קרבת ה' ודבקות בו ית"ש.

קמח

עד עתה עסקנו ביראת העונש, הן מיסורי הגיהנם, והן מיסורים בעוה"ז. אולם באמת יש ה' מדרגות של יראה. א. יראה מעונשים ויסורים (והיא נתבארה לעיל). ב. יראת הכבוד, שירא שלא יבוש. וכמ"ש חז"ל, "שכל אחד נכוח מחופתו של חבריו". ג. יראת השלמות, שמכיון שמכיר שהשלמות היא הדבקות בו ית"ש, ירא שמא יחסר לו דבקות זו ע"י החטא. ג' בחינות אלו כתב במס"י בפרק הזהירות), ד. יראת הרוממות, שבשעה שעושה מצוה, ירא שמא לא יעשנה כראוי, ויפגום בכבודו של מלך. ה. יראת חטא, שירא בכל עת ובכל שעה, שמא יפגום ע"י מעשיו בכבוד מלכו של עולם (ב' בחינות אלו נתבארו במס"י בפרק יראת החטא). והנה עד עתה עסקנו ביראת העונש, והנה לגבי יראת הכבוד, לא נעסוק בה, כי רוב בנ"א אינם חשים באופן טבעי את הכבוד הניתן בעולם העליון, שהרי זו השגת נשמה. וא"כ שוב נצרך לכך כח ציור, כמו ביראת העונש, וכיון שזה קשה לרוב בנ"א, לא הארכנו את הדיבור בכך. זולת אלו שבאופן טבעי רודפים כבוד, ואצלם זו עבודה יותר קלה. לולי זאת, האדם ישקיע בכך זמן רב מאוד, ונראה שלפי אופן רוב בני דורינו, עדיף לעסוק ביראת העונש, וביראת השלמות, ולא לעסוק ביראת הכבוד, כי הזמן קצר, והמלאכה מרובה, ולפי יחסות רוב בני דורינו, ההשקעה בכך היא רבה.

קמט

ולכך נעסוק עתה ביראת השלמות, שהיא היראה שירא פן ושמא ע"י החטא יחסר לו מן השלמות, שהיא הדבקות בו ית"ש. ראשית נחזור ונכתוב ש"השלמות האמתית היא הדבקות בו ית"ש" כלשון רמח"ל. וכל חטא, מונע מן

האדם את הקרבה והדבקות בו ית"ש. א"כ ראשית עבודת האדם לדעת מה השלמות, והיא הדבקות בו ית"ש. ואח"כ לדעת שהחטא סותר לזה, ושולל את הדבקות בו ית"ש. ולאחר מכן, לרצות מאוד את הדבקות בו ית"ש. וכאשר רוצה כן האדם מאוד, אזי ירא שמא רצונו לא יתמלא. כל זמן שאין רצון חזק לקרבתו ית"ש, בהכרח שאין יראה חזקה מהעדר הקרבה.

קו

ניתן משל לדבר: אדם יוצא מביתו, ובדעתו לילך לחופתו של חבריו, שנקבעה לשעה שש. בשעה שהוא צועד לכיון האוטובוס, הוא רואה שהאוטובוס חולף לנגד עיניו. ככל שהרצון שלו חזק יותר להיות בחופת חבריו, כן ההעדר מהחופה, תוליד בו צער. וכן להיפך, ככל שהרצון שלו לשהות בחופת חבריו חלש יותר, כן פחות יצטער בהעדרו משם. הן הן הדברים בנמשל. ככל שרצון האדם להיות קרוב ודבוק לבורא עולם, חלש יותר, וזו רק ידיעה שכלית, כן יראתו מן החטא חלשה יותר. הרי לנו שיש הבדל יסודי בין ידיעת השכל, להרגשת הלב. כל אדם שלומד את הרמח"ל, יודע שתכלית החיים היא קרבת ה', והוא יודע שהעבירה מונעת מלהשיג את התכלית הזו. אולם זוהי רק ידיעה שכלית, ומידיעה שכלית כמעט אין יראה כלל. עבודת האדם, שלבו ירצה להיות קרוב לקב"ה, ודבוק בו. ככל שהדבר יחדור יותר אל לבו, כן יפחד מן החטא, המונע השגת התכלית שהיא קרבת ה' ודבקות בו ית"ש. דוגמא נוספת לדבר. יש הרבה אנשים, שיודעים שמאוד חשוב לדעת את כל הש"ס כולו, ועם זאת הם יכולים לבטל זמן רב, וזאת מפני שזו רק ידיעת שכל אצלם, אולם אין זה משאלת לבם הגמורה. הלב שלהם מלא בעוד רצונות רבים נוספים. על האדם להגיע למצב שכל לבבו יהיה תשוקה להתקרב לקב"ה ולהתחבר אליו, ובזה תהיה מחשבת לבו, רוב רובו של היום (מלבד בשעת עסק התוה"ק כמובן). ואזי כל מונע שיהיה בדרכו, הוא ינסה לסלקו, ואזי באמת יתירא כראוי מן החטא. נמצא א"כ שיש ג' שלבים. א. שהאדם ידע שכל תכלית חיוו זה להיות קרוב לקב"ה, ב. שידע זה ימלא את לבבו, וזו תהיה תשוקת חיוו. ג. שידע שהעבירה מונעת ממנו את תכלית זו, ואזי יתירא מן העבירה מאוד מאוד.

קנא

דבר זה אינו תלוי בהכרח אחד בשני. כי אפשר שאף שרצון האדם גדול מאוד להיות קרוב ודבוק לקב"ה, ועם זאת אין הוא מרגיש שהעבירה סותרת לזה. מכיון שמה שהעבירה מונעת את קרבת ה', איננו דבר הנראה לעין, ומורגש לכל, אלא זהו ידע. ולכך גם על זה נצרך עמל, שבנוסף לכך שעיקר תשוקתו יהיה להיות קרוב לקב"ה, יחוש שהעבירה מונעת וסותרת לתשוקת חיוו ותכליתם. וזה גופא נסיון להאדם, שאילו היה חש בשעה שעובר עבירה, שעיי"ז מאבד את קרבת ה' שיש לו, היה קל לו להשמר מן החטא בקלות. אולם רצונו ית"ש, שגם על זאת יעמול האדם, ואין זו השגה טבעית בנפש.

קנב

עתה נעבור לעבודת קנין הדברים. נקודת הראשית כבר ידועה לנו, שתכלית חיי האדם היא הקירבה אליו, והדבקות בו. עתה ננסה לבאר, כיצד יעמול האדם ע"מ לזכות שידיעה זו תחיה בלבבו באופן מוחשי בתמידיות, ולאט ולאט תמלא חלק גדול מלבבו. עבודה זו לקנות רצון אמתי, הוא נקודת השורש. כי כאשר יש רצון חזק ואמתי, ע"ז אמרו, "אין דבר העומד כנגד הרצון". וכאשר הרצון חלש, חסר את הבסיס לכל הבנין. ולכך, על האדם לעמול, שבאמת ירצה להיות קרוב לקב"ה, ולא יאמר כן מן השפה ולחוץ. (ובאמת ענין זה שייך בכל ענין שעובד בו, שצריך שבאמת ירצה לקנותו, ועתה אנו עסוקים בשורש הרצונות, שהוא הרצון הכללי, להיות קרוב ודבוק לקב"ה). אין הכונה שאינו רוצה כלל להיות קרוב לקב"ה, אלא שתוקף הרצון אינו חזק דיו. ובנקודה זו תלוי כל הבנין. כי אם אינו רוצה באמת, אלא רק רוצה לרצות, חסר לו את שורש הבנין הנקרא רצון, ובזה כל הבנין נחלש. רוב הכשלון של רוב בני"א נעוץ בכך, שאין רצון חזק מאוד להמשיך ולהתקדם (ובאמת כן הוא אצל כל האדם, שאותה נקודה שבה אחוז, ולא זכה להשיג הלאה, נעוץ בכך שעד כאן רצונו חזק, ומעבר לכך לא כל כך). ולכך זו ראשית עבודת האדם, לעורר את הרצון יותר ויותר.

קנה

כיצד יגביר האדם את רצונו? איתא בזה"ק "גופא דלא נהיר מבטשין ליה". כלומר שסיבת העלם הרצון, נובע מהתגשמות ושלטת הגוף על הנשמה. ולכך יש לבטש ולזכך את הגוף. אולם עבודה זו של תעניות וסיגופים, איננה שיכת לרוב בני דורינו, כמ"ש בספה"ק זה שנים מספר, כלפני מאתים שנה, ולכך פחות נעסוק בצורה זו. דרך נוספת, היא ההתבודדות, שנהגו בה צדיקים רבים, ובשעת ההתבודדות היו הצדיקים צועקים וגוערים בעצמם, על העדר רצון אמתי להתקרב לקב"ה, גערה אחר גערה, עד אשר לבם היה נפתח פתח מה. אולם גם זו דרך לא פשוטה, שהרי ראשית צריך לידע איך לצעוק, לצעוק מנקודת הלב ולא מן השכל. ועוד, שצריך לכך תקיפות פנימית וחוזק עצמי, שיוכל לגעור בעצמו באמת. ומי שלא חזק בעצמו, או שגערותו אינה גערת אמת, או שח"ו יפול ברוחו ע"י שגוער בעצמו, ויולד בו עצבות ומרירות, ובצורה זו בודאי שא"א לצמוח ע"י עצבות ושפלות בהמית.

קנו

הדרך היותר קרובה לנפשינו, הוא שייחד לו האדם מקום ריק ושקט מבנ"א, וידבר עם הקב"ה בלשונו הוא, כגון, רבש"ע אתה יודע שאני רוצה להיות קרוב אליך ודבוק בך. אולם הרצון הזה הוא חלש אצלי. רבש"ע, אני יודע שזה כל תכלית חיי להיות קרוב ודבוק בך, וכל זה תלוי בכך שאני ארצה זאת באמת. כי לפי מצבי עתה שאינני רוצה בכך מאוד, א"א שאקנה את הקרבה אליך. אנא רבש"ע, עזרני ותיטע בלבי רצון אמתי להתקרב אליך, שארצה זאת באמת. וכך יאריך כל אחד בלשונו, כל אחד כפי כוחו, יום אחר יום. ויש בזה מעלה גדולה מב' פנים, א. שע"י עצם הדיבור בכך, בזה גופא מעורר את רצונו. ב. שהרי מתפלל על כך, וב"ה הקב"ה ישמע תפלתו, ויעזרהו שירצה באמת להיות קרוב לקב"ה. אילו יתעקש האדם על כן זמן רב, ויתמיד על כך לבקש לרצות להיות קרוב לקב"ה, בודאי יעזרהו הקב"ה וירצה רצון אמתי.

קנז

אילו גם זאת אין בכח האדם לעשות, בהכרח שיתמיד לשמוע צדיק שמדבר מנפשו ונשמתו, ולהתמיד בכך עד שיתעורר ע"י עצמו. אולם מוכרח שיבא למהלך שיש לו התעוררות עצמית, כי התעוררות שבאה רק מבחוץ, אין לה קיום. הרי לנו ג' אפשרויות. א. שיעורר עצמו ע"י סיגופים ותעניות, וצעקה על עצמו, על חוסר רצונו להיות קרוב לקב"ה. ב. שביקש מאוד בכל יום ממנו ית"ש, שיעזרהו לרצות באמת. ג. שישמע צדיק מדבר בענין זה, עד אשר יתעורר מעצמו. כל אדם יבחר את הדרך השיכת לו, ויעורר נפשו לרצות באמת להיות קרוב לקב"ה. דכל זמן שאין רצון אמתי לכך, אין קיום של בנין אמתי בעבודת ה'. ובזה תלוי היסוד של כל הבנין, שאם יש רצון אמתי להיות קרוב לקב"ה, יש יסוד לבנין. ואם אין רצון אמתי ח"ו, חסר היסוד, וכל הבנין בסכנה. ובנקודה זו צריך זהירות רבה מאוד.

קנח

ניתן דוגמא לדבר: עובד ה' אמתי אינו מבטל כמעט זמנו לרגע, כל כלו עסוק בתורה עבודה וגמ"ח. לאדם העומד מן הצד, נראה שזה דבר בלתי אפשרי, איך אפשר להיות בכזה לחץ? אולם התשובה היא, שכל זמן שאין רצון אמתי, הרי זה באמת לחץ, כי זה נגד רצון האדם. אולם כאשר זה רצון האדם, הרי נתמלא הרצון, ואין כאן מקום ללחץ כלל. כללו של דבר, עבודת האדם ראשית, היא לרצות באמת, שהרצון להתקרב לקב"ה יהיה אמתי וחזק. ובאמת בזמן שאדם זוכה להכנס לפנימיות הרצון, אזי זוכה לעונג במילוי רצונו. אולם זה שני שלבים. ראשית צריך לרצות באמת רצון חזק אמתי, ועדיין אין לו מילוי לרצון זה, כי עדיין לא זכה להתענג על ה'. ולאחר מכן, זוכה למילוי הרצון, שהוא העונג, "להתענג על ה'". אולם מתחלה מוכרח האדם לעבור את השלב של רצון גרידא ללא מילוי, וכאשר רוצה באמת ממש, כמעט בכל רגע, אזי לבסוף יכנס לפנימיות הרצון, שהוא העונג, להתענג על ה'.

קנט

לאחר שזכה האדם, ויש לו רצון עז להיות קרוב לקב"ה, אזי אפשר ויולד בו יראה אמיתית מן החטא, מפני שמפחד שמא יתרחק מבוראו. צורת העבודה בזאת, הוא כפי שזכרנו לעיל. ראשית תפלה רבה על כך, שיזכה לחוש זאת ולפרוש מן החטא. נוסף על כך, עבודה חושית, שיעמוד ליד חפץ חבירו וידבר ויאמר (תחלה עם עצמו ואח"כ עם הקב"ה), הרי ביכולתי לקחת חפץ זה, ומדוע שלא אקח? מפני שע"ז אתרחק ח"ו מבוראי, ורצוני להיות קרוב אליו. כן ירבה בהמחשות בכל מיני אופנים שהם, וכן ירגיל האדם את עצמו לבדוק בכל מעשה, להתבונן במחשבתו,

ואח"כ לומר זאת בפיו, מעשה זה מקרב אותי לקב"ה, ומעשה זה ח"ו מרחק אותי מהקב"ה. וכך יהיה כל צורת יומו, שבכל דבר ודבר מתבונן ובודק, האם זה מקרב אותו לקב"ה, או ח"ו להיפך. וע"י התבוננות זו בתמידיות, לאט לאט יקבעו הדברים בלבו היטב, וכל צורת חייו יהיו בצורה של חיפוש כיצד להתקרב לקב"ה, וממילא תיולד בו הרתיעה והפחד מדבר שמרחק אותו מקונו. אם יתמיד האדם בצורת חשיבה זו, הוא יכול לזכות עי"כ, שרוב לבו יהיה תפוס וקשוב לחפש את קרבתו ית"ש.

קס

עוד מיסוד קנין היראה, שהאדם יהיה זך, שקט, ולא מדבר בקול, שזה סותר לבושה והיראה. ועל האדם להרגיל עצמו להיות מעודן, ומעשיו רגועים, ולא חפוזים ורעשנים, שזה סותר לקנין היראה, והוא ענין רחב ואכמ"ל.

קסא

לאחר קנין יראת השלמות, יש את יראת הרוממות ויראת חטא. אולם לשם כך צריך שיחוש שעומד לפני בוראו, וקודמת לכך העבודה על מדת האהבה. וכן סידר המס"י, קודם חסידות ואח"כ יראה. ולכך עתה נעבור ונעסוק באהבת ה'.

- [בלבבי משכן אבנה - ח"א](#) [1]

Source: <https://bilvavi.net/shiur/005-השגחהשלהבוראעולם/בלבבי-א-005>

Links

[1] <https://bilvavi.net/bilvavi.alef>